

2.1. Litevské konsonanty (souhlásky)

2.1.1. Znělé a neznělé konsonanty

j	l	m	n	r	b	d	g	z	ž	h	v	c	č
–	–	–	–	–	p	t	k	s	š	ch	f	dz	dž

buvo (*byl*)   *tu* (*ty*)   *seka* (*sleduje*)   *šilas* (*bor*)
puvo (*hnil*)   *du* (*dva*)   *sega* (*zapíná*)   *žilas* (*šedivý*)

Asimilace:

b, d, g, z, ž
↓
p, t, k, s, š

znělost → neznělost

dirba (*pracuje*) → *dirbti* [*dirpti*] (*pracovat*)
auga (*roste*) → *augti* [*aukti*] (*růst*)

mezga (*plete*) → *megzti* [*meksti*] (*plést*)
veža (*veze*) → *vežti* [*vešti*] (*vézt*)

neznělost → znělost

suka (*kroutí*) → *sukdavo* [*sugdavo*] (*točil*)
neša (*nese*) → *nešdavo* [*neždavo*] (*nosil*)

lipa (*leze*) → *lipdavo* [*libdavo*] (*lezl*)
kasa (*ryje*) → *kasdavo* [*kazdavo*] (*ryl*)

2.1.2. Měkkost a tvrdost konsonantů (palatalizace)

Všechny litevské konsonanty mohou být měkké a tvrdé. Výjimku tvoří „j“ – je vždy měkké.

Vokály

přední - e, é, ė, i, i̇, y

zadní - a, ȧ, o, u, ū, u̇

2.1.2.1. Poziční tvrdost:

Konsonant je tvrdý před zadními vokály (včetně dvojhásek ai, au, uo; al, am, an, ar; ul, um, un, ur)

C + V(a) → CV(a)

garas (*pára*), *vaikas* (*dítě*), *šaunus* (*šikovný*), *baltas* (*bílý*), *kula* (*mlátí*), *dulka* (*práší se*), *purvas* (*bláto*), *duona* (*chleba*), *šoka* (*tančí*), *rodo* (*ukazuje*)

2.1.2.2. Poziční měkkost:

Konsonant je měkký před předními vokály (včetně dvojhásek ei, ie; el, em, en, er; il, im, in, ir)

C + V(i) → C'V(i)

pilis (*hrad*), *pilti* (*lít*), *pirmyn* (*do předu*), *pienas* (*mléko*), *mes* (*my*), *nešė* (*nesl*), *neis* (*nepůjde*), *nervinti* (*znervozňovat*), *nėrė* (*ponořil se*), *dėdė* (*stríc*)

2.1.2.3. Nepoziční měkkost

Konsonant může být měkký také před zadním vokálem (včetně dvojhlásek ai, au, uo; al, am, an, ar; ul, um, un, ur). Tato měkkost nesouvisí s pozicí výskytu konsonantu, je pro každé konkrétní slovo „vrozená“; označujeme ji písmenem „i“ mezi konsonantem a vokálem.

$C + V(a) \rightarrow C'iV(a)$

kauļ → *kiauli*   rašau → rašiau
(kostí, g. pl.) (sviní, g. pl.)   (píši, přít.č.) (jsem psal, min. č.)

2.1.2.4. Písmeno „i“ má v litevštině dvoje uplatnění: označuje samohlásku [i], anebo je znakem pro palatalizaci (měkkost) souhlásky. Jako znak pro palatalizaci se toto písmeno „nečte“, jen změkčuje před ním stojící souhlásku. Příklady:

„i“ jako vokál: *pilis* (hrad), tu *esi* (ty jsi), Čekija, *pirmas* (první), *pilkas* (šedý), *istorija* (historie)

„i“ jako znak pro palatalizaci: *šiaurė* [š'æure:] (sever), *kiaulė* [k'eule:] (svině), *liaudis* [l'æudis] (národ), *liūdnas* [l'u:dnas] (smutný), *siūlas* [s'u:las] (nit)

Písmeno „i“ jako vokál a „i“ jako znak pro palatalizaci se nikdy nevyskytují ve stejných pozicích:

- 1) „i“ jako znak pro palatalizaci nikdy není na začátku ani na konci slova; v těchto pozicích označuje „i“ vždy vokál, tudíž „se čte“ (např. *istorija*, tu *esi*);
- 2) „i“ jako vokál se nikdy nevyskytuje mezi konsonantem a vokálem; v těchto pozicích je „i“ vždy znakem pro palatalizaci, tudíž „se nečte“ (např. *šiaurė*, *siūlas*).

Existují dvě výjimky:

a) Kombinace „konsonant + ie“, např. *pienas* (mléko), *miegas* (spánek). „i“ je zde součástí dvojhlásky „ie“, nikoliv znakem pro palatalizaci.

b) Při setkání dvou vokálů na hranici slabik čteme „i“ jako vokál, např., *šiitas* [ši-i-tas] (větev muslimů), *pianinas* [pi-a-ni-nas] (piano).

2.1.2.5. **Cvičení.** Určete, zda písmeno **i** označuje v následujících slovech vokál nebo znak pro palatalizaci.

1. *ilgas* (dlouhý), 2. *toli* (daleko), 3. *žiaurus* (krutý), 4. *šilta* (teplá), 5. *Vilnius*, 6. *meilė* (láska), 7. *kiaušas* (temeno), 8. *siūlo* (nabízi), 9. *jis* (on), 10. *pilnas* (plný), 11. *žiogas* (kobyłka), 12. *žiema* (zima), 13. *sriuba* (polévka), 14. *sliekas* (žížala), 16. *kirmėlė* (housenka).

2.1.2.6. Palatalizace konsonantních skupin

Měkkost „se promítá“ na celou konsonantní skupinu v slabice:

šnekėti (hovořit), *gandrelis* (mládě čápa), *pliaupti* (hodně pršet)

2.1.2.7. „č“ a „dž“ v litevštině

Poziční měkkost/tvrdost se u konsonantů „t“ a „d“ uplatňuje stejně jako u ostatních:

*t*l̃tas (*most*)   *d*eda (*klade*)

Nepoziční měkkost „t“ a „d“ způsobila vznik afrikát „č“ a „dž“: měkké „t“ se před zadním vokálem proměnilo v „č“; měkké „d“ se před zadním vokálem proměnilo v „dž“:

t→č: skaitė → skaičiau   **d→dž:** žaidė → žaidžiau
(ona četla)   (já jsem četl)   (on hrál)   (já jsem hrál)

Příklady proměn t→č a d→dž při ohýbání slov:

(<i>užovka</i>)	(<i>kohout</i>)
N. žal̃tys	gaĩdys
G. žal̃čio	gaĩdžio
D. žal̃čiui	gaĩdžiui
A. žal̃tį	gaĩdį

skaityti, skaito skaitė (<i>číst</i>);	gydyti, gydo, gydė (<i>léčit</i>)
aš skaičiau	gydžiau
tu skaitėi	gydei
jis, ji skaitė	gydė

2.2. Seznamování

2.2.1. Užitečné fráze

Kaip tavo (Jūsų) vardas?	Jak je tvé (Vaše) jméno?
Kaip tavo (Jūsų) pavardė?	Jak je tvé (Vaše) příjmení?
Koks tavo (Jūsų) vardas?	Jaké je tvé (Vaše) jméno?
Kokia tavo (Jūsų) pavardė?	Jak je tvé (Vaše) příjmení?
Kuo tu (Jūs) vardu?	Jakým jménem jsi (jste) [jmenován/á]
Aš esu Petras	Jsem Petr
Mano vardas Petras	Mé jméno je Petr
Mano pavardė Kriaučiūnas	Mé příjmení je Kriaučiūnas
Malonu	Těší mě
Labai malonu	Velice těší mě

2.2.2. Komunikační situace – „Jak se seznámit“

Oficiální tón:

- Filipas* Labas vakaras!
Rimantas Labas vakaras!
Filipas Leiskite prisistatyti: Filipas Beranžė iš Prancūzijos. Dirbu ambasadoje. Štai mano vizitinė kortelė.
Rimantas Malonu. Rimantas Petrulis. Profesorius, dirbu universitete.
Filipas Labai malonu.

Neoficiální tón:

- Jūratė* Laba diena! Mano vardas Jūratė, pavardė Kielaitienė. Aš – jūsų kaimynė. Kuo Jūs vardu?
Izabelė Aš Izabelė Beranžė iš Prancūzijos. Dabar gyvenu čia.
Jūratė Labai malonu.
Izabelė Man taip pat malonu.

Familiární tón:

- Mantas* Labas! Kaip tavo vardas?
Mišelis Mišelis. O koks tavo vardas?
Mantas Mantas. Aš čia gyvennu.
Mišelis Aš taip pat.
Mantas Ar tu lietuvis?
Mišelis Ne, aš – prancūzas.
Mantas Kalbi lietuviškai?
Mišelis Šiek tiek. Gerai kalbu prancūziškai ir angliškai. O tu?
Mantas Lietuviškai.